

הלכות תפלה סימן קט

ביאורים ומוספים

סימן קט

דין איך יתנהג היתחיד לכוון בתפלתו עם הצבור

[משנ"ב ס"ק א]

מתפלל ואין צריך להתמיתן⁽¹⁾.

(1) ולכאורה הרי גם הוא חייב לשמוע 'קדיש' ו'קדושה', וביאר בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סוף סי' סח ד"ה והנה) שמוכרחים לומר שמדובר שיש לו צורך גדול ולכן התירו לו לצאת, ואם היה נשאר בבית הכנסת גם אם היה לו צורך גדול היה מוכרח להמתין ל'קדיש' ול'קדושה' ולאמנים אלו.

[משנ"ב ס"ק ב]

מניין בתפלת המנחה⁽²⁾ וכו', רק ימתין ב'שירה חדשה'⁽³⁾.

(2) שבתפילת שחרית, התבאר לעיל (סי' נב ס"ק ז) שמברכת 'יוצר אור' עד שמונה עשרה אסור לדלג אפילו כדי לסמוך גאולה לתפילה, וגם אם מחמת זה יפסיד תפילה בציבור.

וגם בתפילת מנחה בערב שבת, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קנו-קנו) שינהג כן ויתחיל שמונה עשרה בלחש רק אחרי שישמע 'קדושה', ואף שמחמת כן יצטרך לסיים שמונה עשרה בלחש אחרי שהקהל קיבלו שבת.

(3) ובמבואר בשו"ע לעיל (סי' סו ס"ט) שממתין לאחר שאמר 'עושה פלא'. ובמשנ"ב שם (ס"ק נב) כתב שכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד כל שלא אמר ברוך אתה ה', יכול לענות, ולאחר מכן יחזור שנית מ'שירה חדשה' או על כל פנים מ'יצור ישראל', שהוא התחלת הענין.

ואם עדיין לא הגיע ל'שירה חדשה', כתב לעיל (סי' סה סוף ס"ק ד) שטוב יותר שישעה בסירווגין באמצע הברכה כמה פעמים בכל פעם פחות מכדי לגמור את כולה.

[משנ"ב ס"ק ד]

רק יהא שמה רבא בלבד⁽⁴⁾ וכו', ויודע אז על מה עונה האמן, וישא⁽⁵⁾ וכו', להתפלל שמונה עשרה לשם מנחה⁽⁶⁾.

(4) ויהא שמה רבא, כתב לעיל (סי' נו ס"ק ט) שיכול לענות אפילו אם נכנס לבית הכנסת כשהקהל כבר גומרים לענות ואומרים כבר 'מבורך' וכו'.

(5) וגם כשעונה אמן בשאר הקדיש, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' סא אות טו) שצריך לדעת על איזה חלק מהקדיש עונה, שאם לא כן נחשב לאמן יתומה, וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קכד ס"ק לג.

(6) וביאר התהלה לדוד (ס"ק ב), שאף שמבואר לקמן (סי' רלו ס"ק יא) שאם בא לבית הכנסת כשהציבור התחיל להתפלל ערבית מבעוד יום והוא לא התפלל מנחה, יתפלל מנחה כשהם קוראים קריאת שמע וברכותיה ואחר כך יתפלל ערבית עם הציבור, צריך לומר שמדובר שמשער שלא יספיק להתפלל מנחה כשהם קוראים קריאת שמע וברכותיה.

[משנ"ב ס"ק ה]

אז יודע שישמע אחר-כך⁽⁷⁾ וכו', אם אינו משתתף⁽⁸⁾.

(7) ואף בימים שיש בהם תפילת מוסף, וקדושה של שחרית לא ישמע, ועתיד לשמוע קדושה של מוסף, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' א) שאין צריך להמתין.

(8) וגם כשהציבור כורעים בעלינו לשבח, כתבו השו"ע הרב (ס"ב) והערות השלחן (סי' סה ס"ז) שצריך לברוע עמהם. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' נד) שאין צריך לברוע עמהם, כיון שאין כורעים כולם יחד באותו הזמן. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סה ס"ק ט.

[משנ"ב שם]

מ"עלינו" ואילך אינם בקלל זה⁽⁹⁾ וכו', דכל הקדישים אם שמוע בקבר⁽¹⁰⁾.

(9) וכן כתב לעיל (סי' נה ס"ק יד) שמותר לצאת מבית הכנסת אם כבר שמע את הקדישים שעד 'עלינו לשבח'.

(10) והחיי אדם (כלל יט ס"ח, שהוא מקור המשנ"ב) הוסיף 'או שעתיד לשמוע', ובמשנ"ב השמיט את זה, ויש להסתפק בכוונתו.

[ביה"ל ד"ה הנכנס]

ואינו יכול לסים עד קדשה, אם מתר להתחיל⁽¹¹⁾.

(11) ודעת החו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כב, ומעשה איש ח"ה עמ' ט, מהגר"ח קניבסקי), וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קכו) שיכול להתפלל כהרגלו.

ולומר 'שלוש רב' [בשחרית] כדי להספיק לומר קדושה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליג הע' כה) ששאל את החו"א ואמר לו שלא יעשה כן, וכן הורה הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"מ) לענין תפילת מנחה למי שנוהג לומר בה 'שים שלום'. והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם), שאף כהן שרוצה להספיק לברכת כהנים, כמדומה שאין לו לעשות כן. מאידך, האדרי"ת (תפילת דוד, בסדר התפילה) כתב שיכול לומר בשחרית 'שלוש רב' כדי להספיק קדושה.

ולדלג 'בספר חיים' בעשרת ימי תשובה כדי להספיק לומר קדושה, דעת הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה שם) שאין לדלג.

ולענין ברכת כהנים, אם יודע שלא יסיים שמונה עשרה קודם ברכת כהנים, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' כא אות ב) שאסור לו להתחיל להתפלל שמונה עשרה, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קכב ס"ק עא.

[ביה"ל ד"ה לקדשה]

שתיקן קאחת בשתי מנינים אינה מהם קודם⁽¹²⁾ וכו', דקדיש צריך מקדשה⁽¹³⁾ וכו', שתי אמינים אלו צריך מתפלה בצבור⁽¹⁴⁾ וכו', צריך אפילו מאמן יהא שמה רבא⁽¹⁵⁾.

(12) וכל זה כששומע את שתיהן כאחת, אבל כשיש לפניו שני בתי כנסיות, ובאחד מגיעים לקדיש שלאחר שמונה עשרה ובאחר מגיעים לקדושה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' נו ס"ק ו) שילך ויענה קדושה, כי שם ישמע אחרי שמונה עשרה גם קדיש.

ואם במנין שבו מתפלל הגיע השו"ץ לקדושה ובאותו זמן שומע קדיש ממנין אחר, כתב הכף החיים (סי' נו ס"ק ה) שחייב לענות קדושה במנין שבו הוא מתפלל.

(13) ומימי אם כבר שמע קדיש ועדיין לא שמע קדושה ונודמן לו לענות לשניהם, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קכא ס"ק ח) שמוטב שיענה קדושה כדי לצאת ידי חובה.

ואם התחיל לשמוע קדושה ובאמצע שומע קדיש, כתב שם שמסתבר שלא יפסיק כדי לענות לקדיש, אלא אם כן שמע את הקדיש אחרי שגמר לענות 'קדוש' וגו' עד 'כבודי'. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' נו סוף ס"ק ו) כתב שצ"ע אם מותר להפסיק בקדושה כדי לענות לקדיש.

(14) ואף שכל אלו עדיפים מתפילה בציבור, מ"מ ללכת עבור קדושה מיל או ארבעה מילין כמו לתפילה בציבור [כמו שכתב השו"ע לעיל סי' צ ס"ט⁽¹⁾], כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קלג) שמשותמת הפוסקים משמע שאינו צריך ללכת.

(15) ובין גאולה לתפילה בשבת, כתב לקמן (סי' קיא ס"ק ט, ובביה"ל שם סי' ד"ה וטוב) שמותר לענות 'אמן יהא שמה רבא', קדושה וברכו, ואפילו בשחרית.